GAZETA KOŚCIELNA

Przedpłata:
W [illegible] roczna 6 zł 50 ct.
półroczna 3 „ — „
kwartalna 1 „ 60 „
Za granicą: do Niemiec 11 mar.
do Francyi, Włoch, Turcyi 14 fran.
do Ameryki . . . . . 3 dolr.

PISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM KOŚCIELNYM I SPOŁECZNYM

ORGAN DUCHOWIEŃSTWA.

Wychodzi co czwartku.

Redakcya, Administracya i Expedycya plac Kapitulny l. 7 II. piętro.

Inseraty przyjmuje się za opłatą 10 ct. od wiersza petitu.

Rękopisów przyjętych do druku Redakcya nie zwraca.

Rok II. We Lwowie dnia 12. lipca 1894. Nr. 28.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

EPISTOLA APOSTOLICA

PRINCIPIBUS POPULISQUE UNIVERSIS

LEO PP. XIII

SALUTEM ET PACEM IN DOMINO.

(Dokończenie).

Simili modo magnum unitati discrimen ab ea hominum secta impendet, quae *Massonica* nominatur, cujus funesta vis nationes praesertim catholicas jamdiu premit. Turbulentorum temporum nacta favorem, viribusque et opibus et successu insolescens, dominatum suum firmius constabilire, latiusque propagare summa ope contendit. Jamque ex latebra et insidiis in lucem erupit civitatum, atque in hac Urbe ipsa, catholici nominis principe, quasi Dei numen lacessitura consedit. Quod vero calamitosissimum est, ubicumque vestigium posuit, ibi in omnes sese ordines in omniaque instituta reipublicae infert, si tandem summam arbitriumque obtineat. Calamitosissimum id quidem: ejus enim manifesta est quum opinionum pravitas tum consiliorum nequitia. Per speciem vindicandi juris humani civilisque societatis instaurandae, christianum nomen hostiliter petit: traditam a Deo doctrinam repudiat: officia pietatis, divina sacramenta, tales res angustiores, tamquam superstitiosa vituperat: de matrimonio, de familia, de adolescentium institutione, de privata omni et publica disciplina, christianam formam detrahere nititur, omnemque humanae et divinae potestatis reverentiam ex animo evellere populorum. Praecipit vero colendam homini esse naturam, atque hujus unius principiis aestimari ac dirigi veritatem, honestatem, justitiam oportere. Quo pacto, uti perspicuum est, compellitur homo ad mores fere vitaeque consuetudinem ethnicorum, eamque multiplicatis illecebris vitiosiorem. — Hac de re, quamquam alias a Nobis gravissimeque est dictum, Apostolica tamen vigilantia monemur in idem ut insistamus, etiam atque etiam monentes, in tam praesenti periculo nullas esse cautiones tantas, quin suscipiendae sint majores. Clemens prohibeat Deus nefaria consilia: sentiat tamen atque intelligat populus christianus, indignissimum sectae jugum excutiendum aliquando esse: excutiantque enixius, qui durius premuntur, Itali et Galli. Quibus armis, qua ratione id rectius possint, jam Nos ipsi demonstravimus: neque victoria incerta eo fidentibus duce, cujus perstat divina vox: *Ego vici mundum* [1]).

Utroque depulso periculo, restitutisque ad fidei unitatem imperiis et civitatibus, mirum quam efficax medicina malorum et quanta bonorum copia manaret. Praecipua libet attingere.

Pertinet primum ad dignitatem ac munera Ecclesiae: quae quidem receptura esset honoris gradum debitum, atque iter suum et invidia vacuum et libertate munitum pergeret, administra evangelicae veritatis et gratiae; idque singulari cum salute civitatum. Ea enim cum magistra sit et dux hominum generi a Deo data, conferre operam potest praecipue accomodatam maximis temporum conversionibus in commune bonum temperandis, causis vel impeditissimis opportune dirimendis, recto justoque, quae firmissima sunt fundamenta reipublicae, provehendo.

Praeclara deinde conjunctionis inter nationes accessio fieret, desideranda maxime hoc tempore, ad taetra bellorum discrimina praecavenda. — Ante oculos habemus Europae tempora. Multos jam annos plus specie in pace vivitur quam re. Insidentibus suspicionibus mutuis, singulae fere gentes pergunt certatim instruere sese apparatu bellico. Improvida adolescentium aetas procul parentum consilio magisterioque in pericula truditur vitae militaris: validissima pubes ab agrorum cultura, a studiis optimis, a mercaturis, ab artificiis, ad arma traducitur. Hinc exhausta magnis sumptibus aeraria, attritae civitatum opes, afflicta fortuna privatorum: jamque ea, quae nunc est, veluti procincta, pax diutius ferri non potest. Civilis hominum conjunctionis talemne esse natura statum? Atqui hinc evadere, et pacem veri nominis adipisci, nisi Jesu Christi beneficio, non possumus. Etenim ad ambitionem, ad appetentiam alieni, ad aemulationem cohibendam, quae sunt maximae bellorum faces, christiana virtute imprimisque justitia, nihil est aptius: cujus ipsius virtutis munere tum jura gentium et religiones foederum integra esse possunt, tum germanitatis vincula firmiter permanere, eo persuaso: *Justitia elevat gentem* [2])

Pariter domi suppetet inde praesidium salutis publicae multo certius ac validius, quam quod leges et arma praebent. Siquidem nemo non videt, ingravescere quotidie pericula incolumitatis et tranquillitatis publicae, cum seditiosorum sectae, quod crebra testatur facinorum atrocitas, in eversiones conspirent atque excidia civitatum. Scilicet magna contentione agitatur ea duplex causa, quam *socialem*, quam

[1]) Jo. XVI, 33.
[2]) Prov. XIV, 34.

politicam appellant. Utraque sane gravissima: atque utrique sapienter justeque dirimendae, quamvis laudabilia studia, temperamenta, experimenta sint in medio consulta, tamen nihil aliud tam opportunum fuerit, quam si passim animi ad conscientiam regulamque officii ex interiore fidei christianae principio informentur. — De *sociali* causa in hanc sententiam a Nobis non multo ante, data opera, tractatum est, sumptis ab Evangelio, itemque a naturali ratione principiis. — De causa *politica*, libertatis cum potestate conciliandae gratia, quas multi notione confundunt et re intemperanter distrahunt, ex christiana philosophia vis derivari potest perutilis. Nam hoc posito, et omnium assensu approbato, quaecumque demum sit forma reipublicae, auctoritatem esse a Deo, continuo ratio perspicit, legitimum esse in aliis jus imperandi, consentaneum in aliis officium parendi, neque id dignitati contrarium, quia Deo verius quam homini paretur: a Deo autem *judicium durissimum iis qui praesunt* denuntiatum est, nisi personam ejus recte justeque gesserint. Libertas vero singulorum nemini potest esse suspecta et invisa, quia nocens nemini, in iis quae vera sunt, quae recta, quae cum publica tranquillitate conjuncta, versabitur. — Denique si illud spectetur, quid possit populorum ac principum parens et conciliatrix Ecclesia, ad utrosque juvandos auctoritate consilioque suo nata, tum maxime apparebit quantum salutis communis intersit ut gentes universae inducant animum idem de fide christiana sentire, idem profiteri.

Ista quidem cogitantes ac toto animo concupiscentes, longe intuemur qualis esset rerum ordo in terris futurus, nec quidquam novimus consequentium bonorum contemplatione jucundius. Fingi vix animo potest, quantus ubique gentium repente foret ad omnem excellentiam prosperitatemque cursus, constituta tranquillitate et otio, incitatis ad incrementa litteris, conditis insuper auctisque christiano more, secundum praescripta Nostra, agricolarum, opificum, industriorum consociationibus, quarum ope et vorax reprimatur usura, et utilium laborum campus dilatetur.

Quorum vis beneficiorum, humanarum atque excultarum gentium nequaquam circumscripta finibus, longe lateque, velut abundantissimus amnis, deflueret. Illud enim est considerandum, quod initio diximus, gentes multitudine infinitas plura jam saecula et aetates praestolari, a quo lumen veritatis humanitatisque accipiant. Certe quod pertinet ad sempiternam populorum salutem, aeternae mentis consilia longissime sunt ab hominum intelligentia remota: nihilominus si per varias terrarum plagas tam est adhuc infelix superstitio diffusa, id non minima ex parte vitio dandum subortis de religione dissidiis. Nam, quantum valet mortalis ratio ex rerum eventis existimare, hoc plane videtur Europae munus assignatum a Deo, ut christianam gentium humanitatem ad omnes terras sensim perferat. Cujus tanti operis initia progressusque, superiorum aetatum parta laboribus, ad laeta incrementa properabant, cum repente discordia saeculo XVI deflagravit. Discerpto disputationibus dissidiisque nomine christiano, extenuatis Europae per contentiones et bella viribus, funestam temporum vim sacrae expeditiones sensere. Insidentibus discordiae causis, quid mirum si tam magna pars mortalium moribus inhumanis et vesanis ritibus implicita tenetur? Omnes igitur pari studio demus operam ut concordia vetus, communis boni causa, restituatur. Ejusmodi reconciliandae concordiae, pariterque beneficiis christianae sapientiae late propagandis, opportuna maxime fluunt tempora, propterea quod humanae fraternitatis sensa nunquam altius in animos pervasere, neque ulla aetate visus homo sui similes, noscendi opitulandique causa, studiosius anquirere. Immensos terrarum marisque tractus celeritate incredibili currus et navigia transvehuntur; quae sane egregios usus afferunt, non ad commercia tantum modo curiositatemque ingeniosorum, sed etiam ad verbum Dei ab ortu solis ad occasum late disseminandum.

Non sumus nescii, quam diuturni laboriosique negotii sit rerum ordo, quem restitutum optamus: nec fortasse deerunt, qui Nos arbitrentur nimiae indulgere spei, atque optanda magis, quam expectanda quaerere. Sed Nos quidem spem omnem ac plane fiduciam collocamus in humani generis Servatore Jesu Christo, probe memores, quae olim et quanta per stultitiam Crucis et praedicationis ejus patrata sint, *hujus mundi* obstupescente et confusa *sapientia*. — Principes vero et rectores civitatum nominatim rogamus, velint pro civili prudentia sua et fideli populorum cura consilia Nostra ex veritate aestimare, velint auctoritate et gratia fovere. Quaesitorum fructuum si vel pars provenerit, non id minimi fuerit beneficii loco in tanta rerum omnium inclinatione, quando impatientia praesentium temporum cum formidine jungitur futurorum.

Extrema saeculi superioris fessam cladibus trepidamque perturbationibus Europam reliquere. Haec, quae ad exitum properat aetas, quidni, versa vice, humano generi hereditate transmittat auspicia concordiae cum spe maximorum bonorum, quae in unitate fidei christianae continentur?

Adsit optatis votisque Nostris *dives in misericordia Deus, cujus in potestate tempora sunt et momenta,* benignissimeque implere maturet divinum illud Jesu Christi promissum, *fiat unum ovile et unus pastor.* [1]

Datum Romae ex Aedibus Vaticanis die XX Junii MDCCCXCIV. Pontificatus Nostri decimoseptimo.

LEO PP. XIII.

Z powodu kursu socyalno-praktycznego.

VII. Dr. Nickel miał dwa odczyty: O zabezpieczeniu robotników.

Rozbierał szczegółowo trzy pruskie ustawy, które nas mało obchodzą. Ciekawy znajdzie to wszystko wydrukowane w dziełku tegoż autora p. n. Die sociale Gezetzgebung des deutschen Reiches. Münster, Schöningh. Niemcy przez uchwalenie trzech ustaw uznali potrzebę ochrony robotnika, a mianowicie wyszła w r. 1883 ustawa zaprowadzająca Kasy chorych, w r. 1884 ustawa o zabezpieczeniu na wypadek kalectwa, w r. 1889 ustawa tycząca robotnika inwalidy i zaopatrzenia na starość.

Profesor dr. Hitze rozdał wszystkim słuchaczom broszurę pod napisem Die Arbeiter-Frage u. die Bestrebungen za ihrer Lösung von dr. F. Hitze. Als Manuskript gedruckt str. 94, która służyła za podstawę jego wykładów. Treścią trzech zajmujących wykładów była sprawa: Ochrony robotnika. Kto pragnie przyczynić się do rozwiązania kwestyi robotniczej, winien baczyć, aby ochronę znalazła osobistość robotnika, powtóre jego zarobek, po trzecie jego życie w kierunku uszlachetnienia. Dwa pierwsze zadania spełnić może prawodawstwo, trzecie wchodzi w zakres osób prywatnych, bądź robotników, bądź pracodawców, bądź bogatych. Prawodawstwo ochronne dla robotników przyczynia się bardzo do rozwiązania kwestyi socyalnej. Jestto obowiązkiem państwa opieką otoczyć słabych. Anglia, Szwajcarya i Austrya (nowelą z r. 1885) dały tego przykład. Zarzucają wprawdzie, że mięszanie się państwa w te stosunki, ogranicza „prawo“ robotnika pracowania tak długo jak chce, nadto jego „wolność“ ugodzenia się, a wreszcie boją się o nadużycia politycznych władz. Te zarzuty są teoretyczne i upadają w obec pewnika, że władze państwowe mają obowiązek wziąść w obronę słabego przeciw wyzyskowi mocarzy kapitalistycznych. Tak samo kłamliwe są inne zarzuty, podnoszone z punktu praktycznego. Zdaje się niektórym, że prawodawstwo ochronne dla robotnika — sprowadzi narodom niemożliwość konkurowania z innemi krajami, zubożenie rodziny robotnika, usunięcie się osób z fabryk do domowych

[1] Joann. X. 16.

rzemiosł, gdzie takiej opieki niema. Tymczasem pewną jest rzeczą, że stopniowe, rozsądne prawodawstwo, tyczące opieki robotnika działa społecznie bardzo zbawiennie: bo niewolno nad miarę wyzyskiwać sił roboczych dzieci, zakaz znów za długiej pracy przyczynia się do pokrzepienia robotnika, zakazy tyczące stosunków moralnych i rodzinnych robotniczych podnoszą cały stan i wlewają mu zadowolnienie w serce i ochotę do dalszej pracy. Praca ośmiogodzinna, która porusza świat cały, nie jest wymysłem socyalistów, lecz od bardzo dawna przez Katolickie centrum rządowi do uwzględnienia przedłożoną została, ale tam nie znalazła przyjęcia. Zasługi centrum dla tej sprawy położone wyjaśnienia wybornie książka Arbeiterschutz u. Centrum von Johannes Wenzel. Berlin, Germaniastr. 269 Książka ta ułożona na podstawie zapisków stenograficznych z rozpraw sejmowych w Berlinie, daje obraz jak katolicy od dawnych lat przodowali, radzili nad dolą robotników, z jakiemi trudnościami się spotykali u stołu ministrów pruskich i w obozie liberałów wtedy, kiedy jeszcze socyaliści nie byli tak zorganizowani jak dziś. Prawdziwymi przyjaciołmi robotników więc byli katolicy, nie zaś socyaliści.

Drugi wykład dr. Hitze miał za przedmiot: Rzemiosło.

Prelegent wydał był w 1883 książkę p. n. Schutz dem Handwerk (Ochrona rzemiosła). Z bystrością sobie właściwą skrytykował pruską ustawę przemysłową z r. 1881, wykazał jej niedostateczność, żądał by rząd zaopiekował się więcej rzemiosłem wobec przewagi kapitalistów, domagał się ordynacyi egzaminacyjnej dla terminatorów i czeladników i oświadczył się zwolennikiem cechów obowiązkowych. Patrzymy na upadek rzemiosła i na biedę szerzącą się między rzemieślnikami. Jestto zadaniem socyologa, zbadać przyczyny tego społecznego zjawiska i podać sposoby, jak skojarzyć zdrowe i moralne żywioły stanu rzemieślniczego.

Rzemieślnik socyalnie upada głównie dla tego, że ma obecnie konkurować z fabrykantami i z przedsiębiorstwami wielkich kapitalistów, pracujących przy pomocy maszyn i z podziałem pracy. Druga przyczyna upadku jest rozbicie dawnej organizacyi cechowej, brak egzaminów obowiązkowych dla uczniów i czeladzi i wytwarzająca się nowa konkurencya dobrych rzemieślników z partactwem. Prócz tego podcina żywotność rzemiosła praca w więzieniach, domokrąstwo, składy wędrowne, towarzystwa spożywcze i spłaty na raty. Ustawodawstwo powinno stan tak ważny jak rzemieślniczy otoczyć swą opieką. Reforma jest nieodbicie potrzebna, a mianowicie zadaniem rozsądnego prawodawstwa powinno być ustanowienie obowiązkowych egzaminów dla uczniów, czeladzi i majstrów, przywrócenie obowiązkowych związków cechowych, obowiązkowych izb rzemieślniczych, któreby z prawa publicznego zajmowały się szkołami fachowemi dla rzemieślników młodych. Izby rzemieślnicze niechajby się zajęły zakładaniem towarzystw rzemieślniczych, niech objaśnią rząd, magistraty po miastach, aby takim spółkom rzemieślniczym dopomagali do utworzenia magazynów z towarami surowymi, do założenia kas, celem spólnego używania maszyn fabrycznych, lub nabycia istniejącej już fabryki lub magazynu na rachunek Stowarzyszonych rzemieślników.

Liberalny filister się gorszy tą mową. Jak to! więc chcą wywłaszczać magazyny i fabryki na korzyść rzemieślników? Etyka uznaje nawet wywłaszczenie za słuszne, jeśli potrzebne jest dla dobra ogólnego. Interes prywatny ustępuje ogólnemu Prawo egzystencyi i pracy u rzemieślników jest dawniejsze, od przemysłu kapitalistycznego; zachowanie stanu rzemieślniczego leży w interesie ogółu, rzemiosło ma złoty grunt w społeczeństwie. Jeden magazynier lub fabrykant mniej znaczy niż setki rodzin rzemieślniczych. Strącenie rzemieślników w nędzę przysparza gminom większe wydatki na ubogich. Jeśli przedsiębiorca fabryczny lub kupiec sprzedający wytwory rzemiosła woła: ja chcę żyć, to mój zawód, — czyż nie słusznie mówią doń rzemieślnicy: to nas wynagrodź za złamanie naszego prawa rzemieślniczego, a ponieważ tego nie uczyniłeś, więc też na odwrót tobie bez wynagrodzenia prawo produkowania odebrać moglibyśmy.

Ależ można bez krzywdy reformę przeprowadzić, a nawet przyznać wynagrodzenie za nabycie interesu. Fabryki i magazyny, istniejące dłużej niż dziesięć lat, mogłyby istnieć tylko, aż do śmierci właściciela lub właścicielki.

Obroty możnaby ograniczyć, że nie wolno rozszerzać interesu wyżej jak przeciętna suma z lat trzech ostatnich wykazała. Dalej do wytwarzania produktów w składach sukien, butów — niechby wolno było tylko używać egzaminowach czeladników [1]) i majstrów, wreszcie powinna ilość pracowników, czeladników i uczniów tam być ograniczona. Władze państwowe nie powinny koncesyonować nowych, szkodliwych dla rzemiosła interesów, a natomiast wszelkiemi siłami popierać rzemiosło, aby takie przedsięwzięcia były w rękach rzemieślniczej spółki. Jak do utworzenia spólnych rzezalni władze rzeźnikom dopomagały, tak też są inne jeszcze gałęzie rzemiosł. którym pomocy ze strony władz potrzeba.

Magistraty powinny mieć serce dla rzemiosła, które dawnemi czasy dostarczało miastu najdzielniejszych obywateli. Zamiast darowizn gruntów na budynki wojskowe i t. p., zamiast wznoszenia koszar na rachunek miast, — wypadałoby te kapitały miejskie obrócić dla rzemiosła miejscowego. a byłby ten zysk, że rzemiosło poparte się dźwignie, kapitał ratami zwróci, gdy tymczasem fiskus wojskowy nic nie zwróci, a darowizn właściwie nie potrzebuje. Ustawa z dnia 18. lipca 1881 jest już krokiem naprzód, lecz jeszcze nie zrozumiano, że zaprowadzenie obowiązkowych cechów jest konieczne. W Austryi ordynacya przemysłowa z dnia 15. marca 1883 zaprowadza obowiązek należenia do cechu.

Jest jeszcze w austryackiej ustawie wiele liberalnego balastu, wiele furtek. Jednakowoż przez uznanie obo-

---

[1]) *Przegląd Lwowski* w r. p. umieścił następujący telegram:

„Wiedeń, d. 4 marca (1893).

Książę Lichtenstein zastanawiał się nad położeniem i upadkiem średniego stanu w handlu i przemyśle. Wielkim kapitalistom zarzucał mowca organizowanie bastówek na zgubę drobnych przemysłowców. Fabrykańci żydowscy wyzyskują głównie przy pomocy czeladzi pracującej w domach, należy więc zabronić takiej produkcyi. Mowca żądał wyższego opodatkowania fabryk, zwracał uwagę na wyzyskiwanie drobnego mieszczaństwa przez wielki kapitał żydowski, mianowicie w handlu drobiazgowym. Jeden z bankierów frankfurckich przysposabia teraz założenie w Wiedniu magazynu centralnego. Wielkie składy żydowskie urządzają filie w całem mieście, a celem ich podkopanie firm katolickich. Mowca życzy, aby rząd zbadał te stosunki".

Podnosiły się więc już głosy w parlamencie wiedeńskim, żądające zapobieżenia złemu. Prawo przemysłowe z r. 1883, acz jest znacznym postępem, bo zaprowadza obowiązkowe cechy rzemieślnicze, zostawia jednak wyłom w § 108, który opiewa, że „nie ma obowiązku należeć do cechu w myśl §. 106 i 107 przedsiębiorca fabryczny». Rothberger w Wiedniu, który każe szyć na maszynie szlafroki, paletoty itp. tak jak każdy inny krawiec, nie jest przecież fabrykantem, a więc powinien podlegać ustawie przemysłowej § 14. Prawo żąda od tego, który rzemiosło samodzielnie prowadzi, dowodu uzdolnienia, lecz dowód ten składa nie przez zrobienie „majsterstyku", lecz przez złożenie świadectw, że przez kilka lat był pomocniklem w tem samem rzemiośle, lub w podobnym interesie fabrycznym. Zgubne dla rzemieślnika zajęcie w fabryce, lub świadectwa, że ktoś przez kilka lat pomagał — nie podniosą poziomu fachowej wiedzy i są furtką liberalną, która co prędzej zamkniętą być powinna. (Przypisek referenta).

wiązkowego cechu, położona jest podwalina, na której mężowie konserwatywni dalej budować mogą. Austrya posiada w gronie szlachty świetny zastęp znakomitych socyologów, którzy sprawę socyalną zgłębili a zapewne obok wiedzy, i zdolności posiadać będą i silną wolę, aby wpływu swego użyli do wykończenia socyalnej reformy. Ł

Socyalizm w Galicyi.

(Ciąg dalszy).

Trzecia część programu obejmuje żądania na polu ekonomicznem, naturalnie żądania tymczasowe, uwzględniające to, co wśród dzisiejszego ustroju społecznego jest możliwe do osiągnięcia. Ze zmianą tego ustroju w duchu socyalnych demokratów żądania owe stałyby się zbędnemi, albowiem przestałby istnieć kapitalistyczny ustrój produkcyi i przestałyby istnieć jego skutki, ochrzczone przez socyalistów generalnem mianem „wyzysku“.

Wstęp do trzeciej części programu, zawierający zapatrywanie socyalnych demokratów na dzisiejszy stan rzeczy, jest jasny i nie wymaga szczegółowego rozbioru pod względem praktycznego zastosowania. Zwracam tylko uwagę łaskawych czytelników na tok myśli i na użyte tam argumenty, nigdzie bowiem tak jasno nie wystąpiły sprzeczności postulatów socyalistycznych z zasadami religii katolickiej, nigdzie tak wyraźnie nie objawiła się troska o ciało, bez oglądania się na to, że jest w człowieku jakaś dusza.

Tymczasowe żądania partyi socyalno-demokratycznej na polu ekonomicznem ujęto w dziesięciu punktach, zawierających wiele z tego, czego dziś dla polepszenia doli robotników domagają się także inne partye polityczne, wcale nie ze szczególnych pobudek politycznych. Wogóle żądania te są po większej części skromniejsze, niżby to przypuszczać należało ze strony partyi, idącej bardzo daleko pod względem żądań na polu politycznem. Jest to jednak rzeczą zupełnie naturalną; partya punkt ciężkości przeniosła na pole polityczne a więc kwestye ekonomiczne pozostawia na uboczu i dotyka ich mimochodem, prawdopodobnie nie życząc sobie zbyt gorąco zwycięstwa na tem polu, albowiem zwycięstwo przerzedzić musiałoby bardzo szeregi niezadowolonych a socyaliści nie rekrutują się przecież z pomiędzy zadowolonych. Oto powód dlaczego po wcale szumnym wstępie szczegółowe żądania traktowane są dość pobieżnie, po macoszemu, jeżeli się je porówna z pracowicie obmyślanymi i daleko sięgającymi postulatami w części pierwszej i drugiej.

Niektóre tylko z tych żądań postawiono jasno, stanowczo a mianowicie te, które mają znaczenie polityczne. Mam tu przedewszystkiem na myśli postanowienia zawarte w punkcie 1 i 2: zupełną swobodę koalicyi, związków, prawne uznanie zmów i karteli robotniczych, tudzież ośmiogodzinny dzień roboczy bez zastrzeżeń i bez wyjątków. Pozostawiając na uboczu teoretyczną stronę tych postulatów, zaznaczam, że pod względem znaczenia praktycznego są ściśle z sobą związane, zachodzi bowiem między niemi stosunek celu i środków, do niego wiodących.

Ośmiogodzinny dzień pracy stał się dziś obok powszechnego głosowania najpopularniejszem hasłem socyalistycznem, strejk generalny ma być bronią, której użyciem grożą socyaliści od roku w walce o te hasła. Roztrząsanie kwestyi ośmiogodzinnego dnia roboczego wychodzi po za ramy mego szkicu; zauważam tylko, że oprócz rezolucyi, uchwalanych w tym względzie na zgromadzeniach socyalistycznych, konkretnego żądania o unormowaniu czasu pracy na ośm godzin nie stawiali dotychczas w Galicyi robotnicy żadnego zawodu. Co do strejków (nawiasowo mówiąc wcale nie zabronionych przez ustawodawstwo austryackie) to robotnicy galicyjscy byli dotychczas w szczęśliwszem położeniu, niż robotnicy w innych prowincyach austryackich. Strejk jest zawsze bronią obosieczną a powodzenie jest dla ekonomicznie słabszego robotnika zawsze bardzo wątpliwem. Sztuczne wywoływanie strejków, wrzekomo dla wywalczenia ustępstw, w rzeczywistości dla zemsty na przedsiębiorcy znienawidzonym — nie wchodzę, z jakich powodów — dla solidarności z wydalonym robotnikiem, który najczęściej tego nie wart albo dla zamarkowania silnej organizacyi, jest zbrodnią, która pogrąża w nędzę setki robotników a wiodąc bezczynnych na manowce, roznamiętniając ich i kusząc do gwałtu wobec tych, którzy nie chcą zaprzestać pracy lub wobec przedsiębiorcy, rodzi dalsze zbrodnie.

W ostatnich latach stało się na zachodzie ulubioną rozrywką przywódców socyalistycznych wywoływać takie strejki, aby okazać nienawistnym kapitalistom swoją władzę. Dumni, że rozporządzają losem posłusznych tłumów, wygłaszają ogniste mowy, zachęcają do wytrwania, upajają się swemi słowami, ani dbając o to, ile rodzin robotniczych unieszczęśliwili. Nasi robotnicy widocznie nie są jeszcze dość uświadomieni, bo oprócz strejku w Białej, który nie powstał samodzielnie, lecz był wywołanym przez strejk w Bielsku, i innych miastach Szląska, a który dał powód do smutnych zajść w dniu 23. kwietnia 1894, nie dali się nigdy nakłonić do zaprzestania pracy bez ważnego powodu. Strejków większych lub drobniejszych był w Galicyi także dość poważny szereg. W każdym jednak wypadku uzyskali strejkujący mniejsze lub większe ustępstwa, bo powód zaniechania pracy był godziwy a sympatya ogółu była po ich stronie. Nie będę przytaczał wszystkich strejków, które urządzili robotnicy w miastach galicyjskich, muszę jednak zaznaczyć, że ilość ich wzrasta w miarę wzrostu partyi socyalno-demokratycznej, bo jest to rzeczą taktyki partyjnej zaostrzać każdy spór między robotnikami a pracodawcami tak, aby doprowadził do strejku. Przed zorganizowaniem partyi socyalno-demokratycznej jeden tylko strejk piekarzy we Lwowie dosięgnął znaczniejszych rozmiarów; po jej zorganizowaniu rosną strejki, jak grzyby po deszczu, bo w każdym konflikcie znajdują się tacy, którzy prą, aby kwestyę postawić na ostrzu noża. Jeżeli więc wyżej powiedziałem, że robotnicy galicyjscy za mało są „uświadomieni“, aby się dać porywać do strejków sztucznych, nie idzie zatem wcale, aby strejki, które wybuchały, a które były rzeczywiście uzasadnione wyzyskiem przedsiębiorców, nie popierała i nie podtrzymywała partya socyalno-demokratyczna, prąc dalej, niż było pierwotnym zamiarem strejkujących. Owszem partya umoczyć musi palce w każdym strejku, bo to woda na jej młyn, a do żądań, które podyktowała robotnikom potrzeba, przyrastają za podszeptem partyi żądania, odpowiadające jej postulatom programowym, obojętne dla robotników, ale przewlekające walkę, bo napotykające na stanowczy opór pracodawców. Żądania te z góry też obliczone są tylko na przedłużenie strejku i powiększenie niezadowolenia strejkujących, na rozszerzenie przepaści, dzielącej robotników i pracodawców. Największy

strejk, który dotychczas ogarnął robotników galicyjskich, t. j. strejk robotników budowlanych we Lwowie we wrześniu 1893, jest przykładem na poparcie powyższego twierdzenia. Strejk ten był wynikiem niezaprzeczalnej potrzeby; wywołał go wyzysk nie ze strony przedsiębiorców, lecz ze strony spekulantów, nadużywających cudzej firmy i ze strony pośredników między przedsiębiorcami a robotnikami. Chodziło o skrócenie czasu pracy i podwyższenie minimum płacy. Socyaliści ujęli ster ruchu w swoje ręce i wnet urosło trzecie żądanie, zniesienie akordu, niewygodnego dla robotników złych, pożądanego przez robotników dobrych, bo dającego właśnie możność większego zarobku. Zniesienie akordu ponętnem było dla krzykliwej większości, która naturalnie tworzy się z robotników złych a utrudniało zgodę, albowiem żądano go początkowo jako warunku *sine qua non*, nie chcąc mówić nawet o tem, by akord istniał nadal, z dodaniem gwarancyi, że przedsiębiorcy nie będą go nadużywali na niekorzyść robotników.

Strejkujący zwyciężyli co do żądań uzasadnionych, t. j. skrócenia czasu pracy i podwyższenia minimum płacy, albowiem opinia publiczna była niepodzielnie po ich stronie a władze interweniowały na ich korzyść. Kwestya akordu, poruszenia której wcale nie życzyli sobie robotnicy dobrzy ale nie krzykliwi, upadła, choć bezpotrzebnie przewlokła sprawę ze szkodą dla robotników. Oto dowód, jak partya narzuca się robotnikom z opieką, podsuwając im żądania, które wcale nie są w ich interesie a które pośrednio, czy bezpośrednio przynoszą im tylko straty. Przykładów podobnych przytoczyć możnaby więcej; pocieszającem jest, że robotnicy galicyjscy nie są dotychczas na tyle „uświadomieni", aby idąc na ślepo za hasłami partyjnemi działali sami na własną szkodę; dobrze, że stają w obronie potrzeb, które sami czują, a nie poświęcają się dla tego, co im podsunięto.

Mówiąc o żądaniu partyi, aby zmowy i kartele robotnicze były prawnie uznane — zaznaczam raz jeszcze, że ustawodawstwo austryackie je dopuszcza, nie dozwala tylko nikogo zmuszać, by w nich brał udział — niepodobna zamilczeć zjawiska, które w prasie socyalistycznej pojawiając się bardzo często, wyśmienicie ilustruje tendencyę tego żądania. Zapamiętałe oburzenie u socyalistów wywołuje każdy kartel pracodawców a bezgraniczny gniew wydalenie robotnika, który nakłania do zmowy lub wzajemne wskazywanie sobie tych robotników, którzy szerzą w warstatach lub fabrykach tendencye wrogie pracodawcom. Nie mam wcale zamiaru pochwalać pracodawców, którzy tak postępują, owszem widzę w tem przymus, bądź co bądź godny potępienia, ale domagać się dla siebie tego, co się u drugich jako bezprawie jak najostrzej potępia, to jest chyba tylko dla socyalistycznie pojętej równości możliwem.

Drobny jeszcze szczegół podniosę, drobny ale charakterystyczny. W punkcie ósmym czytamy żądanie, by na pracodawców, wykraczających przeciw postanowieniom ustawodawstwa robotniczego nakładano kary aresztu. Czy nic ważniejszego nie znalazłaby partya do zamieszczenia wśród postulatów dla ochrony stanu robotniczego? Wszak tam luka niejedna, którą zapełnićby można czemś ważniejszem i pożądańszem dla robotnika, niż domaganie się kary aresztu dla pracodawcy. Ale nie chodziło przy układaniu programu o wyczerpanie tego, co dla polepszenia doli robotnika potrzebne, odrzucono ubezpieczenie robotników, jako jałmużnę, wymyśloną przez podstępne społeczeństwo w jego własnym a nie w robotnika interesie, wykluczono z góry możność, by kto inny sprzyjał robotnikowi, jak tylko jego nieproszeni opiekunowie z szeregów partyi, ale nie zapomniano domagać się kary aresztu na pracodawców, bo to żądanie podyktowała nienawiść klasowa.

Nienawiść klasowa to ostatni wyraz programu hainfeldzko-wiedeńskiego. (C. d. n.)

O reformie nauki religii
w szkołach gimnazyalnych.

(Ciąg dalszy.)

Z kolei należy nam przystąpić do planu nauki religii w gimnazyum wyższem. Ale jeżeli trudno nam był pogodzić się z obowiązującym obecnie rozkładem nauki religii w gimnazyum niższem, to tu zaraz na wstępie potykamy się o taki szkopuł, że dopóki ten usuniony nie zostanie, nie może być mowy o dobrem i racyonalnem nauczaniu religii w gimnazyum wyższem. Na V-tą bowiem klasę przepisana jest tak zwana dogmatyka ogólna, czyli fundamentalna, która z konieczności w ciągu wykładu staje się apologetyką; gdy bowiem dogmatyka fundamentalna, jak sama nazwa wskazuje, ma na celu ugruntowanie w umyśle podwalin wiary, czyli tych prawd ogólnych i naturalnych, które uprzedzają wiarę i są koniecznem do niej przygotowaniem *(praeambula fidei)*, jak n. p., że się Bóg objawił światu, że toż objawienie było koniecznem i jest tak w filozofii, jak i historyi świata najzupełniej ugruntowanem; że kościół jest stróżem objawienia i t. d.; — na prawdy te zaś biją często złe prądy naszego wieku (materyalistyczne, panteistyczne, naturalistyczne): przetoż taż dogmatyka z konieczności w tych miejscach staje się apologetyką; choć i sama z powodu swojego obronnego, torującego drogę wierze chrześciańskiej charakteru, apologetyką wprawdzie nie *ex post*, ale *ex ante* nazwać się może. Otóż stanowczo twierdzę, że jakkolwiek taż nauka jest konieczną i bardzo pożyteczną i bardzo zleconą przez kościół (ob. okólnik Piusa IX. z 9. listopada 1846), jakkolwiek bez niej nie może być całkowicie rozumnej i oświeconej wiary, to jednak z powodu swego wysokiego nastroju i innych filozoficznych własności, jest w tym wieku i na tym stopniu wykształcenia ogólnego i religijnego, jaki przeciętnie w V-tej klasie panuje, za przedwczesną i za trudną dla młodzieży — i dlatego owocu nie przynosi. Prawdą jest, że w zwykłym porządku logicznym i systematycznym, nauka ta powinna iść przed szczegółowymi artykułami wiary, czyli tak zwaną dogmatyką szczegółową — i to zapewne było powodem, że ją biskupi austryaccy, zgromadzeni na konferencyi w r. 1849, zaprowadzili w V. klasie; atoli jeżeli porządek ten jest zupełnie na miejscu w obec dojrzalszej i lepiej przygotowanej młodzieży, jak na teologii, to w V-tej klasie gimnazyalnej, jak uczy doświadczenie, chybia zupełnie celu i staje się istnem utrapieniem uczniów i nauczycieli. A jeżeli do tego dołączy się nieudolnie napisana, lub nieprzystająca do głów polskich książka, jaką jest niemiecki Martin w tłómaczeniu, to oczywiście, że rośnie stąd niesmak i wstręt do

nauki, tak że nietylko nie budzi ciekawości i zapału, jak z przeznaczenia swego i celu, jako obrończyni prawdy powinna, ale nadto może wywołać wręcz przeciwny skutek, jak to niestety zbyt liczne fakta potwierdziły, gdy sami młodzi ludzie mówili, że wtedy stracili wiarę, kiedy się zaczęli uczyć dogmatyki ogólnej. To też od dawna podnosiła się przeciw temu sposobowi nauczania oppozycya, na której czele stanął Stoeckl w Niemczech [1]) a u nas obok wielu, którzy tego piśmiennie nie wyrazili, wspomniani już powyżej Zoeller, Lenkiewicz, którzy zgodnie, aby temu lichu *(sit venia verbo)* łeb urwać, proponują, aby przenieść apologetykę z klasy V-tej do VIII-ej a w miejsce jej w klasie V-tej umieścić wykładaną dotąd w klasie VIII-ej historyą kościelną. Zastanówmy się nad tą propozycyą.

Niema wątpliwości, że ze względu na rozwój, na stopień przygotowania i wykształcenia młodzieży, jak niemniej na naturę przedmiotu, który przynajmniej co do formy, lżejszy jest, barwniejszy, przystępniejszy aniżeli ciężka niekiedy i zawiła apologetyka, stosowniejszą w V-tej klasie byłaby historya kościelna, aniżeli ta ostatnia, która znów ze względu na wysoką swoją wartość pod względem ugruntowania i pogłębienia wiary w człowieku, jak również na wielką jej w dzisiejszych czasach aktualność, mogłaby zupełnie odpowiedzieć rozwojowi i potrzebom uczniów w klasie VIII-ej. Lecz przemiana ta, aczkolwiek dobra, a w każdym razie lepsza od istniejącego obecnie stanu rzeczy, wtedy dopiero odpowiedziałaby zupełnie swojemu celowi, gdyby ją poprzedziła reforma nauki religii, w myśl poddanych projektów, w gimnazyum niższem. Jak wiadomo bowiem, nauka w pewnej klasie wykładana, jest w ścisłym związku z całym ogółem tejże nauki w klasach poprzedzających; to też i historya kościelna wtedy dopiero z korzyścią w V-tej klasie mogłaby być udzielaną, jeżeliby uczniowie przyswoili sobie wprzódy cały ogół prawd chrześcijańskich, całą tę treść głęboką objawienia i Kościoła, której koroną i uwieńczeniem jest nauka historyi kościelnej. Bez tego osadzenia historyi kościelnej na tej bujnej i tryskającej życiem niwie objawienia i Kościoła, czyli całej nauki religii, historya kościelna, czyto w V-tej czy nawet w VIII-ej klasie wykładana, będzie tylko zbiorem powiastek, mniej lub więcej interesujących, ale nigdy nie będzie, że się ośmielę tak wyrazić, ową Epifanią Ducha Bożego, która nieustannie odbywa się w objawieniu i kościele, a przejawia w historyi kościelnej. Prawda, że zważając na dziecinne jeszcze w gimnazyum niższem, a w V-tej klasie na pół dziecinne, pół młodzieńcze usposobienie młodzieży, nie możnaby sobie wiele obiecywać co do takiego pojęcia i przyswojenia sobie przez nią nauki historyi kościelnej, atoli co w danych warunkach uczynić się da, uczynić należy, nie oddalając się nigdy zbyt daleko do tego ideału doskonałości, który katechecie w jego własnej myśli przewodniczyć powinien. Stosując się do tego słabego jeszcze i na pół dziecinnego rozwoju młodzieży, nie będzie też katecheta wszystkiego opowiadał z historyi kościelnej, ale wyjmie z niej to, co szczególniej w dziejach Kościoła okazuje, że Kościół jestto dzieło Boże, niepożyte ani prześladowaniem, ani błędami wieku, ani fałszywą nauką, ani grzechami ludzkimi, siejące wszędzie promienie światła, prawdy, cywilizacyi; przechowujące w sobie przyszłość skołatanego świata; a takie przedstawienie dziejów Kościoła, jak z jednej strony byłoby zamknięciem i koroną nauki religii w gimnazyum niższem, tak z drugiej strony najlepszym wstępem do nauki wiary, przypadającej na klasę VI-tą.

C. d. n.

Ks. dr. Julian Bukowski.

[1]) Der moderne Religionsunterricht an den deutschen Gymnasien, Mainz 1881.

KRONIKA KOŚCIELNA.

Galicya. Sambor. Około godziny $8\frac{1}{2}$ wieczór w sobotę dnia 23. z. m. przybyli do Sambora Najprzew. Ordynaryusz Łukasz Ostoja Solecki i jego Sufragan Najprzew. ks. biskup Jakób Glazer. Nazajutrz, w niedzielę obaj ks. biskupi udzielali sakramentu św. Bierzmowania, a popołudniu zaszczycili swoją obecnością miejscową „szkołę sług“, która przygotowała się uroczyście na to przybycie. Sala przyozdobiona w zieleń, kwiaty, dywany i obrazy przepełniona sługami odświętnie ubranemi, wyglądała prawdziwie uroczyście. Wchodzących biskupów przyjęły uczennice okolicznościową kantatą, a potem przywitał ich w dłuższem przemówieniu ks. Biela, dyrektor szkoły.

Zabrał następnie głos sam ks. Ordynaryusz i w dłuższej mowie do sług podniósł tę ewangieliczną prawdę, że wszystkie stany są równie szacunku godne i że ludzie zasługują sobie na cześć lub pogardę nie przez to, że do jakiegoś stanu należą, lecz w miarę tego, jak spełniają obowiązki swoje. Mówił następnie o obowiązkach stanu służebnego, które wiernie wypełniając sługa staje się poszanowania godną. Jasno przedstawił uczennicom korzyści wielkie, jakie odniešćby mogły ze szkoły tej, gdyby pilnie do niej uczęszczać chciały. Zachęcał je do tego, a w końcu wyraził serdeczne uznanie i podziękowanie tym paniom, które z ofiarą drogiego czasu i sił, z prawdziwem poświęceniem w tej szkole na chwałę Bogu i pożytek sług niezmordowanie pracują. Wreszcie udzielił wszystkim błogosławieństwa. Ze szkoły sług ruszył pokaźny orszak do bursy gimnazyalnej, w której wydział Tow. bursy księży biskupów oczekiwał. Po ich przybyciu prezes Tow. bursy, ks A. Watulewicz skreślił historyę bursy i wyraził radość, że aktu poświęcenia dokonać raczy sam ks. Arcypasterz. Ks. Ordynaryusz ze swojej strony podniósł potrzebę opiekowania się dziatwą w kierunku wychowawczym i wypowiedział życzenie, aby bursa stała się dobrą szkołą młodego pokolenia. Przystąpił następnie do poświęcenia budynku, poczem żegnany okrzykami: Niech żyje! powrócił wraz z ks. sufraganem na plebanię. Dnia następnego obaj dostojnicy, otoczeni banderyą, wyjechali na stacyę kolejową, skąd żegnani przez duchowieństwo i p. wiceburmistrza imieniem miasta, powrócili do Przemyśla. Odwiedzinami swojemi chcieli ks. biskupi dać dowód uznania dla ks. prałata Dornwalda, na które tenże zupełnie zasłużył przez piękne odrestaurowanie kościoła i plebanii.

— Chyrów. Pierwszy egzamin dojrzałości w konwikcie OO. Jezuitów, odbyty pod przewodnictwem inspektora krajowego dr. Germana, wypadł bardzo korzystnie. Na 14 bowiem egzaminowanych, z wyjątkiem jednego ucznia, któremu pozwolono z jednego przedmiotu poprawić egzamin po wakacyach, wszyscy zdali z dobrym postępem. Po uroczystem nabożeństwie i odczytaniu promocyi, p. inspektor rozdał świadectwa maturzystom. Wśród serdecznego nastroju O. rektor żegnał uczniów, opuszczających mury konwiktu, błogosławiąc im na nową drogę życia. W odpowiedzi zaś na serdeczne jego wyrazy przemówił abituryent Krasicki, zaznaczając wdzięczność dla swych wychowawców i przewodników.

Węgry. *(Recepcya żydów. Wiec katolików w Preszburgu).*

Węgierskiemu sejmowi, jak wiadomo, przedłożył rząd dwa projekty ustaw: o recepcyi żydów i o powszechnej wolności religijnej. O cóż chodzi w tych ustawach?

W Węgrzech są dwojakie wyznania: recypowane i tolerowane. Do recypowanych t. j. do państwowo uznanych należą:

rzymsko-katolickie, grecko-katolickie, kalwińskie, luterańskie, grecko-unickie, ormiańskie, unitaryuszowskie. Podług ustawy o wolności religijnej mają na przyszłość być wszystkie wyznania równouprawnione, jeżeli wykażą władzy państwowej swą naukę a władza nie znajdzie w niej nic przeciwnego prawu i moralności. Skoro ten projekt stanie się ustawą, nie będzie różnicy między wyznaniami recypowanemi i nierecypowanemi. Nasuwa się więc pytanie, pocóż wobec tego ustawa o recepcyi żydów, skoro nie będzie owej różnicy? Odpowiedź bardzo prosta: jeżeliby wyznania mojżeszowego nie recypowano przedtem, to żydzi chcąc korzystać z dobrodziejstw nowej ustawy, musieliby wszystkie swe księgi religijne przedłożyć władzy. Musieliby więc oświadczyć, czy *Talmud i Schulchan Aruch* z wszelkimi komentarzami posiadają ważność ksiąg symbolicznych i moc obowiązującą, a jeżeli tak, musieliby je poddać kontroli władzy pod względem prawnym i moralnym. To im naturalnie nie w smak, aby zatem uniknąć śledztwa, każą sobie na gwałt uchwalić recepcyą i to właśnie w chwili, gdy ma zniknąć różnica między wyznaniami recypowanemi a nierecypowanemi.

— Wiec katolicki w Preszburgu był pierwszą odpowiedzią na podstępnie wywalczone zwycięstwo w izbie magnatów. Dwanaście a jak inni liczą piętnaście tysięcy katolików z komitatów Preszburg, Trenczyn, Arwa, Bars, Raab, Wieselburg i Oedenburg zgromadziło się w dzień św. Piotra i Pawła we wzorowym porządku i pełnym godności spokoju, aby w dawnem mieście koronacyjnem królów węgierskich wobec arcyksiążąt urządzić manifestacyę katolicką, która stanęła godnie obok manifestacyi z Oedenburga, Komornu, Marya-Theresiopola, Budapesztu, Sillunu i Tapolcsány.

Prepozyt kapituły, ks. Józef Danko odprawił o godzinie 2 popołudniu uroczyste nabożeństwo, poczem uczestnicy wiecu we wspaniałym pochodzie udali się do lokalu, przeznaczonego na posiedzenia, przechodząc przez łuk tryumfalny ozdobiony herbami papieskimi i chorągwiami o barwach narodowych. Domy zajęły damy a na trybunie zasiedli prezesowie wiecu, hr. Ferdynand Zichy i hr. Mikołaj Maurycy Esterhazy. Trzeci prezes hr. Józef Zichy z powodu choroby nie przybył, lecz nadesłał telegram powitalny.

Hr. Mikołaj Esterhazy zagaił zgromadzenie, oznajmiając wysłanie telegramów do Ojca św. i do króla, poczem skreślił położenie, stworzone przez uchwałę w izbie magnatów i zaznaczył, że katolicy muszą przyjść z ofenzywy do defenzywy, a zakończył, wnosząc wysłanie telegramu powitalnego do ks. prymasa Vaszarego.

Nastąpiły przemowy w językach węgierskim, niemieckim i słowackim. Przemawiał znany dziennikarz, Karol Ottocska o stosunku Kościoła do państwa, Karol Mike z Komornu o autonomii Kościoła. Dr. Stefan Bangha z Neutry wniósł zorganizowanie się dla obrony praw Kościoła katolickiego i chrześcijańskiego społeczeństwa na drodze legalnej przeciw zakusom bezwyznaniowego państwa, ks. dr. Ottokar Prohaszka mówił o chrześcijańskim socyaliźmie, ks. Józef Skarda o ślubach cywilnych a ks. Paweł Jedlicska tłumaczył te mowy na język słowacki.

Uchwalono następujące rezolucye, które podajemy w skróceniu:

1) Rozdział państwa od Kościoła jest niesprawiedliwy; jednostronna, mocą ustawy państwowej dokonana, zmiana konstytucyjnych praw Kościoła jest bezprawiem.

2) Księciu prymasowi przedłożyć należy memorandum z prośbą o ujęcie się za autonomią Kościoła.

3) Katolicy winni się starać o zwycięstwo chrześcijańskiego socyalizmu.

4) Wiec przyłącza się do rezolucyi wiecu budapeszteńskiego względem wyboru komitetu krajowego dla obrony interesów katolickich przeciw zachciankom bezwyznaniowego państwa.

Wiec zakończył osiwiały wódz katolików, hr. Ferdynand Zichy. W pełnej zapału mowie przedstawił cały program przyszłej działalności katolików, i zakończył wnioskiem, by uprosić księcia prymasa, aby z całym episkopatem stanął przed królem, jako patronem katolicyzmu i prosił o odmówienie sankcyi dla wrogich Kościołowi ustaw.

Odpowiedzi Redakcyi.

A. Sz. w K. Wzorowe przekłady dzieł Ojców Kościoła i starszych pisarzy kościelnych są wielce pożądane, *Gazeta Kościelna* jednak, dopóki wychodzi w teraźniejszej, objętości nie może tych tłómaczeń podawać. Zdaniem naszem najlepiejby było odstąpić manuskrypt Księgarni katolickiej dr. Miłkowskiego lub Księgarni Spółki wydawniczej polskiej w Krakowie.

Ks. S. w G. p. P. Sprawa ks. Stojałowskiego jeszcze nie posunęła się naprzód. Dekret suspenzyi, wydany 17. marca b. r. nadal trwa w swojej mocy; zakaz czytania *Dzwonu*, *Pszczółki* i *Wieńca* ani nie został cofnięty przez Najprzew. Biskupów, ani go nie uchyliła Najwyższa Władza w Kościele.

— „Czy ks. Stojałowskiemu Rzym pozwolił pisać?“ Na to pytanie nie umiemy na razie odpowiedzieć, a nie wiemy też, na coby się przydała odpowiedź, twierdząca czy przecząca. Wierni powinni wywiadywać się o to, co *im* wolno, a obojętną dla nich rzeczą, co wolno ks. Stojałowskiemu. Pisarzom natchnionym ksiąg St. i Now. Zakonu sam Duch św. nie tylko pozwolił ale nawet kazał pisać, mimo to Kościół słusznie ogranicza czytanie Pisma św. Przez tę uwagę bynajmniej nie chcemy tego powiedzieć, że obecną pracę ks. Stojałowskiego uważamy za pożyteczną: owszem, najgłębszego przekonania naszego, jest ona zdrożna i szkodliwa. — Kurenda o ks. Stojałowskim wyjdzie z pewnością. Opóźnia się, bo nie może być inaczej. W podobnych sprawach pośpiech raczej szkodzi, niż pomaga. *Nemo sapiens, nisi patiens.*

Wiadomości dyecezyalne.

Archidyecezya lwowska obr. łać.

Dziekanami mianowani: ks. Enzinger Aleksander, prob. w Haliczu dla dekanatu stanisławowskiego, a ks. Motyl Jan, prob. w Nawaryi, dla dekanatu szczerzeckiego.

Komisarzem ordynaryatu do nadzorowania nauki religii w szkołach średnich tudzież semin. naucz. w Czerniowcach ustanowiony ks. Schmid Józef, prob. w Czerniowcach.

Egzaminatorem z nauki religii i członkiem czerniowieckiej komisyi egzaminacyjnej dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych mianowany ks. Opolski Aleksander.

Zmiany w klerze zakonnym:

Zmarł O. Augustyn Buczek, Redemptorysta dnia 1. lipca b. r. w klasztorze w Dornbirn (Vorarlberg), w 27 roku życia, a 1-szym kapłaństwa. R. i. p.

TREŚĆ: Encyklika. — Z powodu kursu socyalno-praktycznego. — Socyalizm w Galicyi. — O reformie nauki religii w szkołach gimnazyalnych. — Kronika kościelna. — Wiadomości dyecezyalne. — Inseraty.

Własność Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Kapłanów.
WYDAWCA I REDAKTOR ODPOWIEDZIALNY: **ks. dr. Z. Lenkiewicz.**
Z Drukarni W. Łozińskiego.